

ความคิดเชิงวิพากษ์(Critical thinking)

สร้างได้ตั้งแต่วัยเด็ก

พ.ญ. นภัทร ลิทธาโนมัย

สาขาจิตเวชศาสตร์เด็กและวัยรุ่น

ภาควิชากุมารเวชศาสตร์ โรงพยาบาลศิริราช

การคิด (Thinking) หมายถึง ความสามารถทางสติปัญญาในการที่จะกระทำต่อตัวแทนของข้อมูล อาจเป็นคำพูด รูปภาพ เสียงหรือข้อมูลรูปแบบอื่น การคิดเป็นการเปลี่ยนตัวแทนของข้อมูลให้เป็นรูปแบบใหม่และแตกต่างออกไปเพื่อตอบคำถาม แก้ปัญหา หรือช่วยให้บรรลุตามจุดมุ่งหมายที่ต้องการ

ความคิดเชิงวิพากษ์ (Critical thinking) หรือทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณ เป็นทักษะในการคัดสรรข้อมูลที่เชื่อถือได้และตรงประเด็นมาสนับสนุนหรือปกป้องความคิดของตนเอง แยกแยะความเห็นส่วนตัว อคติ และตรรกะที่ผิดเพี้ยนจากความจริงได้ สามารถโต้แย้งด้วยเหตุผลที่มีน้ำหนัก เห็นความสัมพันธ์เชื่อมโยงของเหตุปัจจัย มองประเด็นได้หลายแง่มุม จนสามารถอนุมานข้อสรุปที่ถูกต้องเชื่อถือได้ในที่สุด ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณเป็นทักษะหนึ่งในกรอบการเรียนรู้เพื่อศตวรรษที่ 21

การคิดอย่างมีวิจารณญาณต้องอาศัยคุณลักษณะของ การมีสติ มีจิตสำนึก มีความอยากรู้อยากเห็น มีการครุ่นคิดไตร่ตรองรอบคอบ มีการตั้งคำถาม มีการค้นหาคำตอบ

ในด้านการปฏิบัติการที่เด็กจะคิดอย่างมีวิจารณญาณได้ต้องประกอบด้วย

1. รู้ว่าปัญหาที่กำลังเผชิญคืออะไร กำหนดปัญหาได้ถูกต้องตรงประเด็น มีความสนใจตั้งคำถามเพื่อเจาะลึกสถานการณ์ปัญหาที่เผชิญอยู่ทุกแง่ทุกมุม เพื่อให้เกิดข้อตกลงเบื้องต้นที่มีความหลากหลาย

2. มีความสนใจและมีความไวต่อสิ่งที่มีผลต่อสถานการณ์ที่เผชิญอยู่สามารถวิเคราะห์ได้ว่าเนื่อหานั้นมีความสำคัญและมีอิทธิพลต่อสถานการณ์ที่กำลังวิเคราะห์อยู่อย่างไร มองเหตุการณ์ได้รอบด้าน ไม่ด่วนตัดสินใจโดยพิจารณาจากข้อมูลเพียงด้านเดียว

3. ต้องมีความสามารถในการสร้างจินตนาการ และเสาะแสวงหาทางเลือกที่หลากหลาย เพื่อให้เหมาะสมกับสถานการณ์ มีความคิดสร้างสรรค์รู้จักคิดนอกกรอบ

4. สามารถสะท้อนคิดและพิจารณากฎเกณฑ์หรือการปฏิบัติตรวจสอบความถูกต้องของกฎเกณฑ์หรือการปฏิบัติ ได้อย่างรอบคอบ ไม่ด่วนเชื่อหรือทำตามสิ่งที่ทำตาม ๆ กันมาโดยขาดการวิเคราะห์เหตุผล หรือผลดีผลเสียของการกระทำ

ส่วนประกอบของความคิดเชิงวิพากษ์ critical thinking คือ

- การวิเคราะห์ความคล้ายคลึงกัน
- การแยกประเภทและการจัดหมวดหมู่
- การหาข้อมูลที่มีความเกี่ยวข้อง
- การหาข้อมูลจากสิ่งที่เป็นเหตุเป็นผล
- การทดสอบสมมติฐาน
- รู้ปัจจัยที่อาจทำให้เกิดผิดพลาด เกิดอคติ
- รู้จักแยกแยะข้อมูลที่ได้รับว่าเป็นสิ่งที่ได้จากการศึกษาหรือเป็นการแปลผลการศึกษาก็ทอดหนึ่ง

การสอนเด็กให้มีความคิดเชิงวิจารณ์ญาณเป็นสิ่งที่มีความจำเป็น ควรทำควบคู่ไปกับการสอนเนื้อหา ควรสอนหลักการของการคิดที่ชัดเจน ชวนให้คิดถึงกระบวนการในการหาคำตอบว่าได้คำตอบมาอย่างไร

หลักการในการสอนการคิดเชิงวิพากษ์

1. เริ่มสอนตั้งแต่เด็กเล็ก สอนให้เด็กรู้จักให้เหตุผลกับเหตุการณ์ในชีวิตประจำวัน
2. พยายามให้เหตุผลในสิ่งที่เราสั่งให้เด็กทำ ไม่ใช่สั่งอย่างเดียว
3. กระตุ้นให้เด็กถามคำถามเพื่อให้เกิดนิสัยใฝ่รู้ เปิดโอกาสให้เด็กแสดงความคิดเห็นต่าง
4. กระตุ้นให้เด็กลองคิดถึงทางออกหรือคำอธิบายอื่น ๆ เพื่อให้เด็กเป็นคนที่ยืดหยุ่นทางความคิด
5. ให้เด็กมีโอกาสนอธิบายสิ่งต่าง ๆ โดยใช้คำพูดของตน
6. พุดคุยถึงสิ่งที่มีผลต่อการตัดสินใจ อคติต่าง ๆ
7. ฝึกการคิดต่อเรื่องต่าง ๆ ในหลายแง่มุมนอกเหนือจากเนื้อหาทางวิชาการเช่นในแง่การเมือง จริยธรรม
8. ฝึกให้เด็กเขียนเรียงเรียงความเห็นหรือความคิด

เอกสารอ่านเพิ่มเติม

<https://www.parentingscience.com/teaching-critical-thinking.html>

<https://thepotential.org/2018/11/30/how-to-critical-thinking/>

วารี วณิชปัญญพล.ความคิดเชิงวิจารณ์ญาณสำหรับพยาบาล (Critical Thinking For Nurses).วารสาร กองการพยาบาลปีที่ 37 ฉบับที่ 3 กันยายน - ธันวาคม 2553

